

**DIAGNOZA ZASOBÓW I POTRZEB
KULTURALNYCH MIESZKAŃCÓW
GMINY KOWALE OLECKIE**

Kowale Oleckie 2022

Diagnoza zasobów i potrzeb kulturalnych mieszkańców Gminy Kowale Oleckie

**Opracowanie powstało w ramach projektu „Pole wyobraźni”
dofinansowanego ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
w ramach realizacji Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0 na lata 2021-2025**

WPROWADZENIE

POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE GMINY KOWALE OLECKIE

Gmina Kowale Oleckie to gmina wiejska w województwie warmińsko - mazurskim, w powiecie oleckim. Siedzibą gminy są Kowale Oleckie. Gmina sąsiaduje z gminami: Olecko, Świętajno, Banie Mazurskie, Gołdap, Filipów i Kruklanki.

Gmina zajmuje obszar 25.153 ha, z czego prawie 35% użytków leśnych. Gmina stanowi 28,79% powierzchni powiatu. W jej granicach występują następujące mikroregiony: Puszcza Borecka, Pojezierze Łaśmiadzkie, Wzgórza Szeskie i Wzniesienie Oleckie. Na terenie gminy znajduje się 45 miejscowości, w tym 26 sołectw: Bialskie Pola, Borkowiny, Chełchy, Cicha Wólka, Czerwony Dwór, Czukty, Dorsze, Drozdowo, Golubie Wężewskie, Golubki, Gorczyce, Guzy, Jabłonowo, Kiliany, Kowale Oleckie, Lakiele, Monety, Rogówko, Sokółki, Stacze, Stożne, Szarejki, Szeszki, Szwałk, Wężewo, Zawady Oleckie. Miejscowość bez statutu sołectwa: Borki, Borysowo, Budki, Daniele, Drozdówko, Główka, Gościrady, Kilianki, Koniszki, Kucze, Leśny Zakątek, Mazury, Piastowo, Rogojny, Szwałk (osada), Wierzbianki, Zawady Małe, Żydy. Gminę Kowale Oleckie zamieszkuje 5102 mieszkańców.¹

Obszar gminy znajduje się na styku Pojezierzy Mazurskiego i Suwalskiego w obrębie krainy zwanej Mazurami Garbatymi. W obrębie Gór Szeskich wysokość terenu dochodzi do 250 m n.p.m. Wynika z tego szereg istotnych uwarunkowań dla rozwoju gminy, w tym do organizacji produkcji rolniczej.² Obszar ten charakteryzuje się wysokimi walorami przyrodniczymi, w tym bogactwem form geomorfologicznych tworzących malownicze krajobrazy. Gmina charakteryzuje się stosunkowo małą ilością jezior (większe ich skupienie występuje jedynie w południowo-zachodniej części gminy). Są to jeziora pochodzenia rynnowego, przepływowe. Położenie wśród lasów Puszczy Boreckiej, na obszarze o urozmaiconej rzeźbie, nadaje im wysokie walory krajobrazowe.

¹ Dane z GUS na dzień 31.12.2021 r.

² Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Kowale Oleckie do roku 2022.

Charakterystycznym składnikiem krajobrazu gminy są bardzo liczne, choć przeważnie drobne mokradła, zajmujące obniżenia terenu. Lasy w gminie Kowale Oleckie stanowią zwarty kompleks Puszczy Boreckiej skoncentrowany w zachodniej części oraz mniejsze powierzchnie usytuowane na wschodzie i północy gminy. Urozmaicona rzeźba terenu powoduje występowanie dużej ilości drobnopowierzchniowych obszarów siedlisk wilgotnych, na przemian z siedliskami świeżymi - głównie lasu świeżego i lasu mieszanego świeżego, z udziałem boru mieszanego świerkowego. Na terenie gminy znajdują się rezerваты leśne, rezerwat wodno-leśny, w projekcie jest Park Krajobrazowy Puszczy Boreckiej i rezerwat leśno-florystyczny „Czarna Struga”.

Rezerваты znajdujące się na terenie gminy Kowale Oleckie: Cisowy Jar, Wyspa Lipowa na Jeziorze Wielki Szwalk, Mazury, Lipowy Jar.³

HISTORIA GMINY KOWALE OLECKIE

Pierwsze zapiski o ludności zamieszkującej te tereny podał w II wieku naszej ery grecki geograf Ptolemeusz. Potocznie nazywano je Jaćwieżą. Krzyżacy nadali im nazwę Sudowie. Ludność ta mieszkała w chatach budowanych z drewna i słomy. Nie mieli tradycji budowania miast, ale zawsze przeznaczone było miejsce na targowiska. Podstawą ich gospodarki stanowiło rolnictwo, hodowla bydła, łowiectwo, bartnictwo i rybołówstwo. Po bardzo długim okresie czasu, w którym dzieje tych ziem były bardzo burzliwe – liczne wojny z napastnikami (Ruś, Mazowsze, Krzyżacy), ziemie zostały opanowane przez Zakon Krzyżacki (koniec XIII wieku).

W 1564 roku Małgorzata i Jan Kowalewscy założyli majątek ziemski Kowale Oleckie. W okresie tym powstało wiele innych miejscowości między innymi: Golubki (1541 r.), Szeszki (1553 r.), Jabłonowo (1560 r.), Czukty (1561 r.), Golubie Wężewskie (1561 r.), Kiliany (1562 r.), Drozdowo (1563 r.), Guzy (1564 r.), Gorczyce (1564 r.), Monety (1565 r.). Niestety, w wyniku różnych zdarzeń i uwarunkowań historycznych majątek ten często zmieniał właścicieli aż do XVIII wieku, kiedy to dwór w Kowalach

³ Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Kowale Oleckie do roku 2022.

Oleckich odziedziczyli Tyszkowie – szlachta polska. Kolejne lata w dziejach gminy Kowale Oleckie to postępująca germanizacja, która datowana jest od roku 1850. W latach trzydziestych XX wieku następuje intensywny rozwój tych ziem. Ludność niemiecka na szeroką skalę budowała infrastrukturę osadniczą. Zbudowano wiele budynków, dróg, linie elektryczne, młyny, cegielnie, tartaki, gorzelnie, mleczarnie, a nawet odlewnię żeliwa. Gmina liczyła wtedy około 10 tysięcy mieszkańców. Pod koniec lat trzydziestych XX wieku zaczęto zniemczać nazwy wsi i Kowale Oleckie zaczęły nazywać się Reimannswalde. Okres II wojny światowej nie spowodował bardzo dużych zniszczeń na terenie Kowali Oleckich w porównaniu z resztą kraju. Ziemie wokół Kowali Oleckich wyzwolone zostały w dniach 22-23 stycznia 1945 roku przez oddziały wojsk radzieckich. Akcja przesiedleńcza Niemców była na tyle skuteczna, że z terenów ewakuowano prawie całą ludność pochodzenia niemieckiego. Po wojnie teren sukcesywnie się odradzał. Ludność napływowa zakłada rodziny i zaczyna czynnie zajmować się produkcją rolną. Obok rolnictwa czynnie funkcjonowały inne gałęzie gospodarki: gorzelnie, cegielnie, tartaki i odlewnia.⁴ Po 1945 roku teren gminy został zamieszkaný głównie przez mieszkańców północno-zachodniej Suwalszczyzny.

DZIEDZICZYWO KULTUROWE GMINY KOWALE OLECKIE

Pierwsze znane informacje na temat terenów obejmujących obecną Gminę Kowale Oleckie sięgają kilku wieków przed naszą erą. Świadczeniami rozwijania na tym terenie kultury Jaćwieskiej są liczne ślady osadnictwa i grodziska. W gminie znajdują się zabytki archeologiczne, architektoniczne oraz techniczne. Do najstarszych i najcenniejszych zabytków archeologicznych należą grodziska, które są pozostałościami po grodach i osadach. Pierwsze z odnalezionych grodzisk oddalone jest dwa kilometry od miejscowości Szwałk. Przypuszczalnie pochodzi ono z epoki żelaza. Pradziejowe grodzisko leży na wschodnich rubieżach Puszczy Boreckiej, nad stromym brzegiem jeziora Cichy. Nie jest ono obwałowane, od lądu odcina je naturalny wąwóz. Drugie grodzisko zwane „Starym Szańcem” położone jest w odległości dwóch kilometrów na

⁴ Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Kowale Oleckie do roku 2022.

północny zachód od miejscowości Wężewo. Leży ono na terenie leśnego rezerwatu Cisowy Jar. Grodzisko usytuowane zostało pośród głębokich parowów, co dodatkowo utrudniało do niego dostęp.⁵ Zabytkowa zabudowa jest zgrupowana w kilku wsiach. Pomimo skromnych form wystroju architektonicznego oraz przeważnie złego stanu technicznego, obiekty zachowały charakter zabytkowy. W grupie zabytkowych budynków są obiekty murowane mieszkalne i gospodarskie. Najcenniejszym obiektem jest wybudowany w stylu gotyckim kościół p.w. Matki Bożej Różańcowej w Szarejkach, zbudowany około 1719 roku, przebudowany w 1772 roku. Na terenie gminy znajduje się szereg zespołów dworskich powstałych na przełomie XIX i XX wieku. Szczególnie interesujące pod względem architektonicznym jest obiekt w Drozdowie. Zespoły dworsko-parkowe z zachowanym dworem, parkiem oraz zabudowaniami gospodarczymi znajdują się także w Szwałku, Wężewie, Mściszewie oraz Żydach.⁶

Opisując zabytki archeologiczne, należy pamiętać o cmentarzysku kurhanowym, które zostało odkryte w 2001 roku w okolicy Czerwonego Dworu przez miejscowych leśników, a następnie zweryfikowane przez pracowników Muzeum Okręgowego w Suwałkach. Datowane na okres późnorzymski cmentarzysko było miejscem pochówku członków plemienia Sudowów. Archeolodzy zarejestrowali około pięćdziesięciu kamiennych kurhanów. Nie jest to jednak ich rzeczywista liczba, gdyż część z nich może być niewidoczna pod grubą warstwą ściółki oraz wśród gęstych krzewów i drzew. Są one pogrupowane w dwa skupiska: południowo-wschodnie oraz północno-zachodnie.⁷

W gminie zachowały się 44 cmentarze historyczne oraz 2 współczesne. Na szczególną uwagę zasługuje cmentarz wojenny z I wojny światowej w Kowalach Oleckich. Założony na dwóch niskich tarasach, z centralnym pomnikiem i starodrzewem. Zostało tam pochowanych 45 żołnierzy niemieckich i 136 żołnierzy rosyjskich. Cmentarz został odrestaurowany w 1994 roku. Byli tam również pochowani

⁵ Strona internetowa – GCK w Kowalach Oleckich - http://www.gckkowale.pl/?page_id=4048

⁶ Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Kowale Oleckie do roku 2022.

⁷ Strona internetowa – GCK w Kowalach Oleckich - http://www.gckkowale.pl/?page_id=4048

żołnierze, którzy polegli w czasie II wojny światowej. W roku 2000 szczątki żołnierzy z II wojny światowej zostały z tego cmentarza ekshumowane i przeniesione na nowo tworzony cmentarz w Ełku. Do zabytków technicznych należą funkcjonujące do dnia dzisiejszego cegielnie i odlewnia żeliwa. Zachowało się w stanie szczątkowym 9 parków - pomników dziedzictwa kulturowego. Są to wyłącznie parki dworskie, typu krajobrazowego, datowane na XIX lub pocz. XX wieku.⁸

KAPITAŁ LUDZKI

Wśród osób krzewiących kulturę na terenie gminy są:

- zespół folklorystyczny Prząśniczki – grupa funkcjonuje nieprzerwanie od 1974 roku pod kierownictwem Zofii Domin; grupa kultywuje tradycje wokально-obrzędowe typowe dla północnej Suwalszczyzny; zespół jest laureatem wielu festiwali i przeglądów twórczości ludowej, w tym kilkakrotnym laureatem Ogólnopolskiego Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym;
- młodzieżowy zespół folklorystyczny Jarka – grupa założona przez folklorystkę Zofię Domin funkcjonuje od 2001 roku; obecnie prowadzona jest przez Ewelinę Szymanowską; zespół kultywuje tradycje wokально-obrzędowe północnej Suwalszczyzny; jest wielokrotnym laureatem OFKiŚL w Kazimierzu Dolnym oraz II miejsca konkursu regionalnego Radia Olsztyn „Jawor – u źródeł kultury”;
- zespół folklorystyczny Na Przyboś – grupa funkcjonuje od 2017 rok; głównym celem funkcjonowania zespołu jest kontynuacja dorobku twórczego śpiewaka śp. Józefa Sinderewicza z Monet; zespół jest laureatem wyróżnienia OFKiŚL w Kazimierzu Dolnym oraz I miejsca konkursu regionalnego Radia Olsztyn „Jawor – u źródeł kultury”;
- śpiewaczki ludowe – Ewelina Szymanowska, Anna Skorupska, Joanna Sinderewicz oraz Beata Szulińska;

⁸ Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Kowale Oleckie do roku 2022.

- Adam Andryszczyk (ur. 1964) – bard, pisarz, autor tomiku wierszy „Jeszcze – proszę o dreszcze”, monodramu „Normalka” oraz powieści sensacyjno-przygodowej pt. „Krymski Łut”;
- Agata Julia Prosińska (ur. 1999) – pisarka młodego pokolenia; autorka cyklu „Duchy Żywiołów”, w skład którego weszły powieści „Sylfida”, „Nimfa”, „Pridyna”;
- Marek Pacyński (ur. 1968) – artysta, plastyk, grafik, autor wielu wystaw malarskich;
- Anna Adamczyk (ur. 1969) – artystka ludowa, wokalistka i konferansjerka, hafciarka, koronkarka, decupage;
- Janina Szczęсна (ur. 1956) – malarka oraz artystka przez lata związana z amatorskim teatrem działającym przy GCK w Kowalach Oleckich;
- Marianna Garniewska (ur. 1953) – artystka ludowa, pisankarka;
- Marcin Garniewski (ur. 1987 r.) – artysta ludowy, pisankarz;
- Teresa Piotrowska (ur. 1964) – artystka ludowa, hafciarka, koronkarka, pisankarka;
- Robert Guziewski (1938-1999) – rzeźbiarz ludowy z Kowali Oleckich;
- Józef Sinderewicz (1928-2020) – śpiewak ludowy;
- Irena Tarasiewicz (ur. 1957) – malarka amatorka, pisankarka, mieszka i pracuje w Kowalach Oleckich;
- Cecylia Truchan (1955) – pisankarka, twórczyni ludowa, mieszka i pracuje we wsi Monety;
- Bogdan Domoradzki (ur. 1974-2017) – malarz amator, poeta.

Pomimo licznych śladów materialnych (budynki, układy przestrzenne wsi, ciągi komunikacyjne, cmentarze, parki) pozostałych po mieszkańcach zamieszkujących Gminę przed 1945 roku, na terenie gminy Kowale Oleckie nie zachowały się ślady kultury niematerialnej mieszkańców. Jedynym znanym wyjątkiem jest twórczość Jana Luśtycha, ludowego poety mazurskiego, który urodził się w Zawadach Małych.

DOŚWIADCZENIE ORAZ ZASABY INSTYTUCJI KULTURY

GMINNE CENTRUM KULTURY

Gminne Centrum Kultury w Kowalach Oleckich jest samorządową instytucją kultury. W strukturę instytucji wchodzi: Gminna Biblioteka Publiczna oraz dwie filie biblioteczne w Sokółkach i Stożnem, Kino PIONIER, dwie świetlice wiejskie w Sokółkach i Stożnem. Dom kultury z siedzibą przy ul. Kościuszki 46 w Kowalach Oleckich posiada następujące zasoby lokalowe: biblioteka z wypożyczalnią i czytelnią, kafejka internetowa, świetlica, sala kinowo-widowiskowa z garderobą, projektornia, studio nagrań, pracownia folklorystyczna, pracownia artystyczna i rzemieślnicza, pokój instruktorów, pomieszczenia biurowe, galeria „Pod Skosem”. W 2021 roku pomieszczenia domu kultury oraz zewnętrzna elewacja budynku zostały odnowione oraz dostosowane do potrzeb użytkowników, zwiększając tym samym atrakcyjność instytucji.

SPRZĘT I POSIADANE ZASOBY RZECZOWE

Gminne Centrum Kultury w Kowalach Oleckich dysponuje odpowiednimi zasobami rzeczowymi niezbędnymi do prowadzenia działalności statutowej. Większość pomieszczeń jest wyposażona w nowoczesny sprzęt oraz urządzenia multimedialne (m.in. komputery stacjonarne i laptopy, projektory multimedialne, tablice interaktywne, projektor kinowy w rozdzielczości 2K z systemem nagłośnieniowym). W przyszłości planowany jest zakup wyposażenia do studia nagrań oraz profesjonalnego nagłośnienia, bowiem na obecną chwilę to działanie wymaga realizacji w pierwszej kolejności.

KIERUNKI DZIAŁALNOŚCI

Gminne Centrum Kultury w Kowalach Oleckich realizuje szereg działań mających na celu wszechstronną popularyzację kultury. W latach 2019-2022 realizowała następujące kierunki działalności o zasięgu krajowym i międzynarodowym:

- realizacja we współpracy z samorządem gminnym międzynarodowych warsztatów artystycznych: malarskich, tradycyjnego śpiewu białego, tańców narodowych dla grup z Polski i Litwy w ramach projektu Interreg VA PL-LT;
- realizacja we współpracy z samorządem gminnym oraz organizacjami pozarządowymi i grupami nieformalnymi festiwali, festynów i imprez plenerowych (Międzynarodowy Festiwal Kulinaryny "Smaki tradycyjnej kuchni polskiej i litewskiej", dni miejscowości - Kowaliada, Festiwal Chleba, pikniki i festyny rodzinne, koncerty i wystawy twórczości);
- realizacja w partnerstwie ze szkołami i przedszkolem akcji czytelniczych (np. Narodowe Czytanie, Noc Bibliotek, Cała Polska Czyta Dzieciom, Tydzień Bibliotek, Bookcrossing);
- realizacja w partnerstwie lokalnym działań kulturalnych/edukacyjnych/animacyjnych w ramach bieżącej działalności: warsztatów artystycznych z okazji świąt okolicznościowych, warsztatów artystycznych oraz spotkań tematycznych;
- realizacja działań artystyczno-edukacyjnych w ramach bieżącej działalności: zajęcia taneczne, muzyczne, folklorystyczne, plastyczne, teatralne, robotyka i zajęcia kodowania.

REALIZACJA ZADAŃ PUBLICZNYCH

W latach 2019 – 2022 Gminne Centrum Kultury w Kowalach Oleckich samodzielnie lub w partnerstwie zrealizowało lub jest w trakcie realizacji następujących projektów:

- współrealizacja z Gminą Kowale Oleckie oraz Centrum Kultury Kybartai projektu transgranicznego „Połączona kultura – otwarte drzwi, serca i umysły” w ramach programu Interreg VA PL-LT;
- realizacja projektu „GCK inspiruje – oferta warsztatów i imprez kulturalnych w Gminie Kowale Oleckie” w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020;
- realizacja projektów „Zagraj w to!” oraz „Międzypokoleniowy rozrusznik” w ramach programu „Działaj Lokalnie” współfinansowanego ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności;
- realizacja projektu „O czym szumi Cisowy Jar...” w ramach programu „Równać Szanse” współfinansowanego ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności;
- Realizacja zadań zleconych przez Gminę Kowale Oleckie.

GMINNA BIBLIOTEKA PUBLICZNA WRAZ Z FILIAMI

Gminna Biblioteka Publiczna w Kowalach Oleckich mieści się na parterze domu kultury położonym przy ul. Kościuszki 46 w Kowalach Oleckich. W skład instytucji wchodzi: biblioteka z wypożyczalnią, czytelnia ze stanowiskami komputerowymi dla czytelników, kącik dla najmłodszych użytkowników biblioteki. W strukturach Gminnej Biblioteki Publicznej można wyróżnić dwie filie biblioteczne położone w Sokółkach oraz Stożnem. Podobnie jak w przypadku GBP, filie posiadają bibliotekę z wypożyczalnią, a także czytelnię z dostępem do sprzętu komputerowego.

KSIEGOZBIÓR

GBP Kowale Oleckie - 10 613 wol.

Filia Sokółki – 8 759 wol.

Filia Stożne – 8 170 wol.

Każdego roku biblioteka powiększa księgozbiór o około 400 nowych książek, korzystając ze środków własnych i z dotacji Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

SPRZĘT MULTIMEDIALNY

Gminna Biblioteka Publiczna w Kowalach Oleckich dysponuje 4 komputerami stacjonarnymi, 6 iPadami oraz urządzeniem wielofunkcyjnym udostępnianym użytkownikom. Posiada również 4 roboty edukacyjne Jimu, tablicę interaktywną oraz projektor multimedialny. W bibliotece dostępna jest także sieć bezprzewodowa wi-fi, z której mogą korzystać posiadacze przenośnych komputerów. Do pracy wewnętrznej biblioteka wykorzystuje komputer stacjonarny oraz dwa komputery przenośne (laptop). Filie biblioteczne (każda) wyposażone są w trzy komputery stacjonarne przeznaczone dla użytkowników, komputer stacjonarny do użytku pracownika biblioteki, urządzenie wielofunkcyjne, ekran i projektor multimedialny. W 2021 roku w bibliotekach uruchomione zostały 3 terminale Academici, gdzie czytelnicy mają możliwość skorzystania ze zbiorów cyfrowych Biblioteki Narodowej, również objętych ochroną prawa autorskiego. Oferuje również czytelnikom kody dostępu do platform IBUK oraz Legimi.

KIERUNKI DZIAŁALNOŚCI

Gminna Biblioteka Publiczna wraz z filiami bibliotecznymi skupia się przede wszystkim na doskonaleniu form i metod pracy bibliotecznej w celu zaspakajania zainteresowań środowiska, popularyzowaniem książki

i czytelnictwa oraz historii regionu. Biblioteka gromadzi, opracowuje, udostępnia i przechowuje materiały biblioteczne, prowadzi działalność informacyjno-bibliograficzną, organizuje szkolenia, warsztaty oraz spotkania tematyczne, współpracuje z bibliotekami innych sieci, instytucjami upowszechniania kultury, organizacjami i stowarzyszeniami, szkołami i przedszkolami, zajmuje się promocją gminy Kowale Oleckie. W zakresie obszaru działalności placówki znajduje się również zaspokajanie potrzeb kulturalnych, oświatowych i informacyjnych ogółu społeczeństwa. Biblioteki organizują m.in. spotkania autorskie, spotkania z przedszkolakami, konkursy recytatorskie, wystawy, turnieje. Biorą także udział w akcjach „Cała Polska Czyta Dzieciom”, „Narodowe Czytanie”, „Noc Bibliotek”, jak i w innych przedsięwzięciach. Ponadto biblioteki realizują projekty współfinansowane ze środków zewnętrznych.

REALIZACJA ZADAŃ PUBLICZNYCH

W latach 2019-2022 Gminna Biblioteka Publiczna wraz z filiami bibliotecznymi uczestniczyła w realizacji następujących projektów:

- *Kraszewski. Komputery dla bibliotek 2019* dofinansowany ze środków Instytutu Książki;
- *Zagraj w to!* oraz *Międzypokoleniowy rozrusznik* dofinansowane ze środków Programu "Działaj Lokalnie" Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności, Stowarzyszenia Gołdapski Fundusz Lokalny i Gminy Kowale Oleckie;
- Współpraca z Gminnym Centrum Kultury w Kowalach Oleckich w realizacji projektu *O czym szumi Cisowy Jar...* dofinansowanego ze środków programu „Równać szanse” Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności.

BADANIE EFEKTYWNOŚCI DZIAŁALNOŚCI INSTYTUCJI ORAZ POTRZEB LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI

METODOLOGIA PROWADZONYCH BADAŃ

Badanie zostało przeprowadzone pośród pracowników Gminnego Centrum Kultury w Kowalach Oleckich (analiza SWOT) oraz pośród przedstawicieli pięciu grup mieszkańców gminy Kowale Oleckie: rodzice dzieci w wieku przedszkolnym, dzieci od 7 do 12 roku życia, młodzież od 13 do 18 roku życia, dorośli, seniorzy. Wybraną metodą prowadzenia diagnozy były bezpośrednie spotkania indywidualne oraz grupowe, podczas których członkowie wyżej wymienionych grup wiekowych rozmawiali z przedstawicielami jednostek, wyrażali swoją opinię na temat bieżącej działalności Gminnego Centrum Kultury oraz bibliotek, wskazywali propozycje działań do podjęcia w przyszłości.

ANALIZA SWOT

Analiza SWOT została przeprowadzona pośród pracowników Gminnego Centrum Kultury w Kowalach Oleckich, w strukturach którego funkcjonuje Gminna Biblioteka Publiczna w Kowalach Oleckich. W badaniu udział wzięło ośmiu pracowników zatrudnionych na umowę o pracę oraz czterech pracowników zatrudnionych w formie zlecenia lub w innej formie. Celem przeprowadzonego badania było określenie słabych i mocnych stron działalności instytucji, a także wskazanie szans oraz zagrożeń wynikających z działalności i czynników zewnętrznych.

	POZYTYWNE	NEGATYWNE
	MOCNE STRONY: ➤ duże doświadczenie w pozyskiwaniu środków ze źródeł zewnętrznych;	SŁABE STRONY ➤ ograniczone zasoby kadrowe niosą ze sobą zbyt duże obciążenie zadaniami zatrudnionej kadry;

WEWNĘTRZNE
(CECHY ORGANIZACJI)

- pracownicy mają doświadczenie w realizacji projektów oraz zarządzaniu zadaniami publicznymi;
- doświadczenie w realizacji projektów międzynarodowych;
- wyspecjalizowana kadra systematycznie podnosząca swoje kwalifikacje zawodowe;
- bardzo dobra znajomość lokalnych zasobów, umiejętne wykorzystywanie ich w bieżącej pracy;
- bardzo dobra współpraca z lokalnymi instytucjami oraz organizacjami i grupami nieformalnymi;
- duże doświadczenie w realizacji rozmaitych wydarzeń kulturalnych (imprezy plenerowe, festiwale, festyny, koncerty) oraz szkoleń i warsztatów;
- zróżnicowana oferta zajęć skierowana do różnych grup odbiorców;
- dostosowanie budynku Gminnego Centrum Kultury do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową;

- ograniczone zasoby kadrowe stwarzające ryzyko zakłócenia ciągłości oraz efektywności realizacji zadań statutowych w sytuacji dłuższej nieobecności któregoś z pracowników;
- niska dochodowość wykonywanej pracy czyniąca pracę w instytucji mało atrakcyjną;
- niska dochodowość pracy powoduje nieustanną rotację pracowników;
- filie i świetlice biblioteczne niedostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych;
- zbyt mała powierzchnia użytkowa domu kultury i biblioteki;
- ograniczona ścieżka rozwoju zawodowego;
- ograniczony budżet placówki wymuszający szukania dodatkowych źródeł finansowania działań statutowych;
- ograniczona liczba środków na zakup nowości wydawniczych i organizację wydarzeń kulturalnych o szerokim zakresie

	➤ reaktywacja kina wzbogacająca ofertę kulturalną; ➤ wyposażone sale oraz pracownie w meble, sprzęt multimedialny oraz urządzenia elektroniczne; ➤ sprawnie realizowane działania promocyjne z wykorzystaniem wielu kanałów przekazu.	(np. ogólnopolskim, międzynarodowym) ➤ mało rozbudowana oferta działań kulturalnych skierowanych do młodzieży.
ZEWNĘTRZNE (CECHY OTOCZENIA)	SZANSE: ➤ położenie geograficzne stwarza możliwości nawiązania współpracy transgranicznej z partnerami międzynarodowymi; ➤ realizacja działań skierowanych do nowych grup stwarza możliwość nawiązania w przyszłości współpracy w formie wolontariatu; ➤ złożone wnioski o dofinansowanie gwarantują ciągłość realizacji zadań statutowych oraz cykliczność prowadzonych działań; ➤ realizacja działań projektowych z partnerami rokuje kontynuacją współpracy w przyszłości;	ZAGROŻENIA: ➤ budżet placówki nieadekwatny do wzrostu cen usług, mediów itp. ➤ szukanie oszczędności przez samorząd gminy poprzez ograniczenie środków na kulturę; ➤ pandemia koronawirusa ograniczająca możliwość realizacji działań statutowych domu kultury i biblioteki; ➤ dysproporcje w finansowaniu przedsięwzięć kulturalnych; ➤ migracje członków lokalnej społeczności do większych ośrodków miejskich – utrata potencjalnych adresatów działań.

	➤ dobra współpraca z samorządem gminnym, który pod względem rzeczowym i osobowym wspiera realizację działań statutowych; ➤ bogactwo lokalnych zasobów ludzkich (m.in. artyści ludowi, plastycy, twórcy) umożliwiające realizację rozmaitych przedsięwzięć artystycznych.	
--	---	--

BADANIE POŚRÓD MIESZKAŃCÓW GMINY KOWALE OLECKIE

GRUPA I: RODZICE DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

Badanie zostało przeprowadzone pośród 47 osób mających dzieci w wieku przedszkolnym. Przeprowadzono dwa spotkania grupowe oraz piętnaście indywidualnych, podczas których zadane zostały następujące pytania:

- 1) Jak Pani/ Pan ocenia bieżącą działalność Gminnego Centrum Kultury i bibliotek?
- 2) Jakie potrzeby i braki zauważa Pani/ Pan w bieżącej działalności placówki?
- 3) W jakich zajęciach/przedsięwzięciach organizowanych przez bibliotekę najchętniej uczestniczyłoby Pani/ Pana dziecko?
- 4) W jakie dni tygodnia i w jakich godzinach miałyby Pani/ miałby Pan czas, by przyjść z dzieckiem do biblioteki?
- 5) W jaki sposób dowiaduje się Pani/ Pan o działaniach podejmowanych przez placówkę i jak ocenia Pani/ Pan podejmowane przez bibliotekę działania promocyjno-informacyjne?

Rodzice dzieci w wieku przedszkolnym w większości ocenili pracę biblioteki na poziomie bardzo dobrym. Zwrócili uwagę na bogaty księgozbiór dla najmłodszych czytelników biblioteki, promowanie akcji czytelniczych, np. „Cała Polska czyta dzieciom”, „Mała książka, wielki człowiek”, „Tydzień Bibliotek”. Troje rodziców oceniło pracę biblioteki na poziomie dobrym, zwracając uwagę na brak cyklicznych spotkań (raz w tygodniu lub raz na dwa tygodnie) w bibliotece z dziećmi w wieku przedszkolnym. Jeden badany wstrzymał się od głosu.

Pośród potrzeb i ewentualnych braków rodzice zwrócili uwagę na małą atrakcyjność kąca dla dzieci, z którego podczas pobytu w bibliotece korzystają najmłodszy użytkownicy biblioteki. Zwrócili także uwagę na to, że działalność biblioteki przede wszystkim ogranicza się do murów placówki, sporadycznie odbywają się akcje mające na celu „wyjście do ludzi” i zachęcenia do odwiedzenia biblioteki. Ponadto zauważyli, iż biblioteka ma bardzo ubogi księgozbiór pod kątem specjalistycznej literatury przedmiotu na temat rozwoju psychofizycznego dziecka w pierwszych latach życia.

Osoby biorące udział w badaniu wyraziły zainteresowanie udziałem dzieci w cyklicznych spotkaniach (minimum raz na dwa tygodnie) polegających na grach oraz działaniach promujących czytelnictwo w formie zabawy; udziałem w akcjach wykraczających poza mury biblioteki (krótkie wyjazdy krajoznawcze, happeningi promujące książki i czytelnictwo), spotkaniach z „ciekawymi” osobami (np. policjantem, strażakiem połączone z promowaniem książek o tych zawodach i tematyce). Ponadto rodzice wyszli z propozycją organizacji przez bibliotekę spotkań ze specjalistami z zakresu rozwoju dziecka, np. logopedą, psychologiem, pediatrą.

Osoby biorące udział w badaniu wskazały, iż czas realizacji spotkań dla dzieci, proponowanych przez bibliotekę działań uwarunkowany jest od czasu wolnego rodziców. Rozmówcy wskazali, iż najlepszym terminem są weekendy (sobota) oraz godziny popołudniowe.

Rodzice wskazali, że informacje o działaniach biblioteki dostępne są w sieci oraz na tablicach ogłoszeń. Wspomnieli także, iż o wielu przedsięwzięciach biblioteki

dzieci są informowane w przedszkolu. Zwrócili uwagę, by oprócz informacji ustnej, kierować do przedszkola informacje o planowanych akcjach biblioteki w formie ulotek, bowiem dzieci mają jeszcze problem z zapamiętywaniem.

Wnioski do dalszej pracy:

1. W miarę finansowych możliwości należy wzbogacić i uatrakcyjnić kącik dla dzieci przebywających w placówce oraz księgozbiór biblioteki o literaturę przedmiotu z zakresu rozwoju psychofizycznego dziecka w pierwszych latach życia.
2. Od września br. biblioteka zamierza wyjść z propozycją organizowania cyklicznych spotkań promujących czytelnictwo wśród dzieci przedszkolnych w formie gier i zabaw.
3. Raz w kwartale lub w zależności od potrzeb organizowane będą spotkania z „ciekawymi” ludźmi (np. strażakiem, policjantem), a także spotkania ze specjalistami z zakresu rozwoju psychofizycznego dziecka.
4. We współpracy z przedszkolami raz w półroczu organizowane będą działania aktywizujące twórczość dzieci, np. festiwale piosenki dziecięcej, konkursy artystyczne, happeningi, festyny.
5. Akcje informacyjne promujące działania biblioteki zostaną wzbogacone o ulotki.

GRUPA II: DZIECI OD 7 DO 12 ROKU ŻYCIA

Badanie zostało przeprowadzone wśród grupy 61 osób w wieku od 7 do 12 roku życia w miejscowej szkole podstawowej (klasy I, III i V). Spotkania odbyły się w trzech grupach. Dzieciom zadane zostały następujące pytania:

- 1) Co najbardziej lubisz robić w wolnym czasie, jakie jest Twoje hobby?
- 2) Gdzie spędzasz wolny czas po szkole?
- 3) Czego brakuje Ci w działaniu biblioteki?
- 4) W jakich zajęciach organizowanych przez bibliotekę chciałabyś/ chciałbyś uczestniczyć?

- 5) W jakich imprezach/ akcjach organizowanych przez bibliotekę chciałabyś/ chciałbyś uczestniczyć?
- 6) W jaki sposób dowiadujesz się o działaniach organizowanych przez bibliotekę?

Badana grupa dzieci ochoczo mówiła o swoich zainteresowaniach. Spośród padających odpowiedzi najczęściej pojawiały się: granie w gry komputerowe, oglądanie bajek oraz filmów, taniec, rysowanie, granie w piłkę nożną, spotkania ze znajomymi. Zaledwie dziewięć osób wskazało, że w wolnym czasie lubią czytać, co jest zjawiskiem bardzo niepokojącym.

Dzieci najczęściej wskazywały, iż wolny czas po szkole spędzają w rodzinnym domu, przed komputerem lub telewizorem. Drugim najczęściej wymienianym miejscem jest Orlik, zaś trzecim dom kultury z biblioteką. Uczestnicy spotkania wymienili również: podwórko i okolice domu, świetlicę szkolną.

Uczestnicy spotkań stwierdzili, że biblioteka mogłaby organizować festyny, koncerty oraz darmowe projekcje filmów. Kilku badanych wskazało, że sprzęt komputerowy w czytelnicy jest już stary i pod względem liczebności nie odpowiada potrzebom dzieci, które czekają w kolejce, by móc pograć w gry komputerowe. Dzieci wskazały również, że w bibliotece brakuje miejsca do wspólnej zabawy z rówieśnikami.

Pośród badanej młodzieży z największym zainteresowaniem spotkały się zajęcia z zakresu robotyki oraz kodowania. Ponadto dzieci wskazywały także na zajęcia artystyczne (plastyczne, muzyczne).

Spośród imprez/ akcji realizowanych przez bibliotekę, dzieci najchętniej uczestniczyłyby w festynach połączonych z koncertami i zabawami, oglądaniu filmów i nocnych zabawach w ramach np. Nocy Bibliotek, turniejach, rajdach rowerowych, wyjazdach krajoznawczych.

Uczestnicy spotkania mieli problem z ocenieniem, w jaki sposób dowiadują się o działaniach organizowanych przez bibliotekę. Jako główne źródło informacji o planowanych przedsięwzięciach podają informacje przekazywane w szkole (plakaty, informacje przekazywane przez nauczycieli).

Wnioski do dalszej pracy:

1. W miarę finansowych możliwości należy sukcesywnie wymieniać używane i stale eksploatowane komputery na sprawne oraz nowe.
2. Warte przemyślenia jest utworzenie dla dzieci miejsca spotkań w budynku placówki, gdzie mogliby spędzać wolny czas po szkole.
3. Wzbogacona zostanie oferta zajęć biblioteki o zajęcia rozwijające zainteresowania techniczne dzieci (np. robotyka, kodowanie).
4. Biblioteka będzie uczestniczyła i współorganizowała akcje: Noc Bibliotek, Noc Muzeów, Tydzień Internetu, a także w większym stopniu animowała lokalne życie kulturalne (zajęcia w bibliotece podczas ferii, organizacja min. jednego festynu w roku).
5. Należy dostosować formę działań promocyjno-informacyjnych do młodego odbiorcy.

GRUPA III: MŁODZIEŻ OD 13 DO 18 ROKU ŻYCIA

Badanie zostało przeprowadzone pośród grupy 52 osób w wieku od 13 do 18 roku życia w miejscowej szkole podstawowej (klasy kl. VII-VIII) oraz podczas indywidualnych spotkań z młodymi czytelnikami. Młodzieży zadane zostały następujące pytania:

- 1) Co najbardziej lubisz robić w wolnym czasie, jakie jest Twoje hobby?
- 2) Gdzie spędzasz wolny czas po szkole?
- 3) Czego brakuje Ci w działaniu biblioteki?
- 4) W jakich zajęciach organizowanych przez bibliotekę chciałabyś/ chciałbyś uczestniczyć?
- 5) W jakich imprezach/ akcjach organizowanych przez bibliotekę chciałabyś/ chciałbyś uczestniczyć?
- 6) W jaki sposób dowiadujesz się o działaniach organizowanych przez bibliotekę?

Objęta badaniem grupa wykazała szereg zainteresowań: technologia informatyczna, gry komputerowe, taniec, śpiew, gra na instrumentach muzycznych, sport,

modelowanie, „dobra” książka, kino, moda, militaria. Wskazała jednak, że rozwój ich zainteresowań ograniczony jest obowiązkami szkolnymi oraz domowymi, a także brakiem dostępu do rozmaitych form działań rozwijających wyżej wymienione zainteresowania.

Młodzi ludzie wolny czas najczęściej spędzają u siebie w domu lub w domach znajomych, przyjaciół. Ponadto wskazane zostały takie miejsca, jak Orlik, park, stadion gminny, na końcu zaś dom kultury z biblioteką.

Rozmówcy stwierdzili, że w bibliotece brakuje działań skierowanych bezpośrednio do młodzieży. Proponowane formy skierowane są albo do dzieci, albo do dorosłych. Brakuje w nich działań, które mogłyby zainteresować młodzież. Ponadto wskazali, że w bibliotece brakuje miejsca, w którym mogliby swobodnie usiąść, porozmawiać, wspólnie z rówieśnikami spędzić czas wolny.

Młodzież w wieku od 13 do 18 roku życia wskazała, iż bardzo chętnie uczestniczyłaby w spotkaniach ze znanymi ludźmi, np. youtuberami, influencerami, a także z aktorami i piosenkarzami. Rozmówcy chętnie uczestniczyliby także w koncertach zespołów dla młodzieży, a także z pasjonatami sportów wyczynowych i podróżnikami. Sześć osób chętnie przychodziłoby na spotkania klubu dyskusyjnego (książka, kino), zaś pięciu rozmówców interesujących się muzyką zadeklarowała chęć utworzenia grupy muzycznej (bez instruktora) w celu swobodnego rozwoju swoich muzycznych zainteresowań.

Rozmówcy wskazali, że kanały informacyjne, którymi posługuje się biblioteka, są przestarzałe. Stwierdzili, że social media dają większe możliwości promocji, które można wykorzystać w pracy biblioteki.

Wnioski do dalszej pracy:

1. Biblioteka wzbogaci kanały informacji o nowe (np. tik tok). Ponadto zaangażuje młodych ludzi jako wolontariuszy do tworzenia krótkich filmików i akcji promocyjnych.
2. Wzbogacona zostanie oferta zajęć biblioteki o zajęcia rozwijające zainteresowania młodzieży (np. klub dyskusyjny, grupy zainteresowań).

3. Warte przemyślenia jest utworzenie dla dzieci miejsca spotkań w budynku placówki, gdzie mogliby spędzać wolny czas po szkole.
4. W miarę finansowych możliwości biblioteka będzie organizowała spotkania z osobami z kręgu zainteresowania młodzieży, a także koncerty i imprezy muzyczne.

GRUPA IV: DOROŚLI PRACUJĄCY

Badanie zostało przeprowadzone wśród grupy 40 osób – użytkowników biblioteki. Miało ono formę indywidualnych rozmów, podczas których badani odpowiadali na następujące pytania:

1. Jak często i w jakim celu odwiedza Pani/Pan bibliotekę?
2. Jak spędza Pani/ Pan swój czas wolny?
3. W jakie dodatkowych wydarzeniach organizowanych przez bibliotekę wzięłaby Pani/ wzięłby Pan udział?
4. Czy jest Pani/ Pan zainteresowana/y udziałem w zajęciach, warsztatach, spotkaniach cyklicznych, odbywających się min. raz w tygodniu?
5. Jeśli w pyt. nr 4 odpowiedź brzmi tak, to w jakich?

Dorośli pracujący są grupą, która ma najmniej czasu na dodatkowe zajęcia. Czytają książki z obszernego zakresu tematyki, ale na cykliczne spotkania w bibliotece nie mają czasu. Wyrazili chęć przyjscia na spotkanie z jakąś ciekawą osobą, np. autor, pasjonat, artysta i raczej w okresie jesienno-zimowym, gdyż mają zazwyczaj działki, kawałek ogrodu, w którym spędzają czas wolny w okresie wiosenno-letnim, często z książką u boku. Co jakiś czas chodzą do kina lub na koncerty. Chętnie biorą udział w imprezach plenerowych organizowanych przez Gminne Centrum Kultury.

Wnioski do dalszej pracy:

1. W dalszym ciągu należy wzbogacać księgozbiór o nowe pozycje literackie w celu utrzymania zainteresowania badanej grupy docelowej czytelnictwem.
2. Organizacja min. raz w kwartale spotkania z autorem, artystą, malarzem itp.

GRUPA V: SENIORZY

Badanie zostało przeprowadzone pośród grupy 42 osób w wieku 60+. Wzięły w nim udział osoby należące do Klubu Seniora w Kowalach Oleckich, a także czytelnicy biblioteki. Badanej grupie zadane zostały następujące pytania:

1. Jak często i w jakim celu odwiedza Pani/Pan bibliotekę?
2. Jak spędza Pani/ Pan swój czas wolny?
3. W jaki dodatkowych wydarzeniach organizowanych przez bibliotekę wzięłaby Pani/ wziąłby Pan udział?
4. Czy jest Pani/ Pan zainteresowana/y udziałem w zajęciach, warsztatach, spotkaniach cyklicznych, odbywających się min. raz w tygodniu?
5. Jeśli w pyt. nr 4 odpowiedź brzmi tak, to w jakich?

Seniorzy okazali się grupą otwartą na nowe wyzwania kulturalne, technologiczne i poznawcze. Wyrazili zainteresowanie spotkaniami w DKK (klub taki powstanie we wrześniu-październiku). Dzięki temu będziemy mogli zorganizować spotkania autorskie tańszym kosztem, gdyż w takich chcieliby brać udział.

Część seniorów zaproponowało swój udział w powstaniu grupy, które zajęłyby się zbieraniem pamiątek z historii i powstania miejscowości wraz z zagospodarowaniem miejsca na przechowywanie tego. Stworzyć archiwum lokalne – biblioteka we wrześniu przeprowadzi szkolenie ze sposobów archiwizowania historii lokalnej wraz z regionalizmem w bibliotece, czyli jak biblioteki mogą propagować, wspomagać i gromadzić inne elementy historii. Zakup książek do księgozbioru regionalnego, dotarcie do wydawnictw niszowych o naszym regionie.

Duża ilość osób z tej grupy zasugerowała chęć wzięcia udziału w szkoleniach z obsługi komputera, tabletu bądź nowoczesnych smartfonów. W to wlicza się chęć zapoznania z obsługą poczty elektronicznej, Facebooka, Instagrama, robienie i wysyłanie zdjęć na komunikatorach internetowych.

Biblioteka jak najbardziej jest miejscem otwartym na potrzeby seniorów. Organizowane już były takie spotkania, lecz bardziej indywidualne. W późniejszym

czasie wybuchł Covid, remont biblioteki, brak naszego sprzętu. Obecnie posiadamy sprzęt wraz z szybkim Internetem w wyremontowanych pomieszczeniach i możemy zorganizować takie szkolenia, wspomóżemy się przy tym wolontariuszami.

Seniorzy wyrazili chęć spotkań z hobbystami, pasjonatami (pszczelarze, podróżnicy, rybacy, pasjonatami przyrody – znani leśnicy, którzy w ciekawy sposób opowiedzą o zwyczajach leśnych, zwierzętach tam mieszkających, florze leśnej), ciekawymi ludźmi. Przy okazji realizacji spotkania promowana byłaby literatura z danej dziedziny oraz zakupione książkowe hity, również odpowiednie do tematyki spotkania.

Wnioski do dalszej pracy:

1. Co najmniej raz w kwartale w bibliotece organizowane będzie spotkanie z pasjonatem, hobbystą.
2. W miarę finansowych możliwości księgozbiór biblioteki będzie wzbogacany o literaturę przedmiotu z zakresu rozmaitych dziedzin hobbystycznych.
3. Od września w bibliotece będą prowadzone cykliczne zajęcia poświęcone obsłudze sprzętu multimedialnego.
4. Utworzona zostanie grupa pasjonatów zajmująca się dokumentowaniem przeszłości oraz zbieraniem pamiątek historycznych.

Opracowanie: Beata Katarzyna Grudzińska, Zbigniew Sieńko